

MATEJ
PELJHAN

RAZSTAVA
FOTOGRAFIJ
4. – 29. februar 2016

VOJNA
IN MIR,
MIR IN
VOJNA

ZVEZA
DRUŠTEV
CIVILNIH
INVALIDOV
VOJN
SLOVENIJE

Razstavni
prostor
Mestne občine
Ljubljana

»Ljubljana,
občina po meri invalidov«

Mačkova ulica 1, Ljubljana

CIVILNI INVALIDI VOJN NEIZBEŽNOST NAŠEGA ČASA

*M*isleci ugotavljajo, da je bilo 19. stoletje obdobje dela, 20. stoletje pa obdobje sle – hotenja po moči, oblasti in organiziranja. Obe stoletji sta človeštvu na vseh področjih dela in materialnega ustvarjanja prinesli tudi velik tehnološki razvoj.

Nezadržna sla po prevzemanju oblasti nad ljudmi, prostorom in dobrinami, je bila močnejše od razumnega spoznanja, da z vojnami dolgoročno ni mogoče doseči nič več in nič manj od uničevanja ljudi in dobrin.

Na srečo lahko ugotovimo, da je v Evropi trenutno še prevladalo to razumno spoznanje ter preglasilo logiko in uporabo sile. Žal pa to spoznanje nikakor ni dovolj navzoče v drugih predelih sveta. Že prav blizu meja z Evropo smo priča takemu dogajanju, saj nas na to prav zdaj v živo opozarjajo velike množice beguncev, ki se valijo v Evropo.

Na podlagi teženj po prevladi sle po moči in oblasti ter uporabi vse takrat razpoložljive tehnologije, je prišlo v 20. stoletju v Evropi do tedaj najobsežnejših vojnih spopadov, izstopajočih tudi po

globini hudobije človeka nad človekom.

Najbolj daljnosežnega trpljenje iz vseh teh vojn je bilo deležno civilno prebivalstvo, ki ni bilo formalno vključeno v enote, ki so se neposredno spopadale med seboj.

Danes ni moderno govoriti o represijah nad civilnim prebivalstvom v času druge svetovne vojne. Trpljenje in ustrahovanje je civilno prebivalstvo doživljalo že doma, to pa se je le še stopnjevalo v raznih zaporih, taboriščih in ob vseh oblikah nasilnega preseljevanja. Koliko je bilo pretepenih, izstradanih, poslanih na prisilno delo, in izpostavljenih vsem vrstam najnižkotnejšega poniževanja človeka, koliko je bilo neverjetnega nasilja nad otroki, ki so jih ločili od staršev. Posebno poglavje so ukradeni otroci. Koliko medicinskih poskusov so izvedli na zdravih ljudeh in še bi lahko našteval. Nesporno dejstvo je, da so vsi ti ljudje utrpeli trajne negativne telesne in duševne posledice.

Res je, da se ljudje danes ne moremo in ne smemo še vedno ukvarjati ter obremenjevati s pojavom ekscesnih medčloveških odnosov v preteklosti in je potrebno to prepustiti zgodovini – zgodovinarjem. Ne moremo

pa v zgodovino kar potisniti tistih ljudi, ki so še živi in nosijo breme doživljenjske pohabljenosti, telesne ali duševne, ker so bili izpostavljeni različnim oblikam nasilja. Trpljenje teh ljudi moramo pripisati politiki, ki so jo takrat izvajale države in te so jim dolžne povrniti, kar se sploh povrniti da ali zmore.

Posebno kategorijo predstavljajo civilne osebe, ki so se poškodovale ob eksplozijah v vojnah izgubljenih in raztrošenih ubojnih sredstev. Ta sredstva so bila na podlagi znanosti načrtno izdelana z namenom, da z eksplozijo čim bolj učinkovito uničijo človekovo telo. Če človek ob tem preživi, nima le vidnih okvar kot so: odtrgani udi, okvara ali izguba vida, sluha, brazgotine, ampak ob takšni eksploziji številni kovinski drobcji prodrejo v globino notranjosti telesa, poškodujejo tkivo in jih največkrat tudi ni mogoče odstraniti. Predstavljajo nepredvidljivo in trajno posledico.

V Sloveniji je še vedno zelo veliko neeksplodiranih ubojnih sredstev iz vseh preteklih vojn, ki se skrivajo v zemlji ali v starejših zgradbah. Tragično je, da prihaja do teh poškodb z eksplozijami še tako dolgo potem, ko so se vojne končale. Največkrat

so žrtve otroci in mladostniki, ki doživijo to kot izjemno hud udarec, saj jih doživljenjsko zaznamujejo hude telesne poškodbe in kot dodatna posledica, psihična travma.

V katalogu predstavljamo 4 civilne invalide vojn, ki so se v obdobju zadnjega desetletja ponesrečili z neeksplodiranimi vojnimi ubojnimi sredstvi in imajo težko invalidnost. V letu 2010 je bila zadnja večja nesreča. Sedemnajstletnemu fantu je eksplodiral vojaški tromblon iz druge svetovne vojne. Odtrgalo mu je desno roko, tri prste leve roke in mu iznakazilo levo dlan. Ob eksploziji je izgubil oko, doživel okvaro drugega, hkrati pa tudi okvaro ušesnega bobniča. Poškodovani fant se ni želel izpostaviti javnosti, kar je vsekakor njegova pravica in jo je treba spoštovati.

Civilne žrtve vojn nikoli in nikakor ne smejo biti prepuščene same sebi, ampak je pri tem treba še posebej poudariti odgovornost tistega, ki je povzročil njihovo trpljenje. Vsekakor je treba tudi poskrbeti za ublažitev njihovih tegob.

Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije in njenih 6 društev že 45. let

opravljamo pomembno organizacijsko vlogo pri obravnavanju in zaščiti vseh civilnih invalidov vojn v Sloveniji. Leta 1995 je Zvezi po dolgotrajnem prizadevanju uspelo doseči, da je država sprejela enotni zakon o vojnih invalidih in to brez delitve na vojaške in civilne vojne invalide. S tem je bilo civilnim invalidom vojn priznано, da sta za njihovo invalidnost krivi vojna in njene posledice. Z izvajanjem posebnih socialnih programov pomagamo lajšati njihove tegobe, izvirajoče iz invalidnosti. Prav dejstvo, da so v naših vrstah izredno mladi invalidi, nas zavezuje, da s svojim delom skrbno nadaljujemo in ga vsekakor organizacijsko prilagajamo sodobnim potrebam.

Zaradi svojega dobrega dela, odgovornosti in vztrajne skrbi za invalide, žrtve vojne, ki sami po sebi niso bili aktivno udeleženi v njej, je leta 2010 predsednik Republike Slovenije Zvezo društev civilnih invalidov vojn Slovenije odlikoval z Redom za zasluge. V obrazložitvi je med drugim zapisal tudi, da se je Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije razvila v pomembno slovensko civilnodružbeno organizacijo, ki je vse od svojega nastanka v nepretrganem in aktivnem dialogu z državo, s

tem, da jo opozarja na tovrstne težave njenih državljanov – civilnih invalidov vojn in da hkrati predlaga tudi ustrezne rešitve njihovih težav.

mag. Adolf Videnšek,
predsednik ZDCIVS

VOJNA IN MIR, MIR IN VOJNA

Matej Peljhan je glavino svoje fotografske ustvarjalnosti naslonil na ljudi z izkušnjo drugačnosti in z njihovimi zgodbami začel odstirati tančico s tematike, ki je morda prepogosto postavljena na margino našega družbenega dogajanja. S svojimi bogatimi fotografskimi izkušnjami in tako rekoč z vsakodnevnim preverjanjem svojih sposobnosti v tem mediju, je Peljhan v kratkem času dosegel številna priznanja v domačem in mednarodnem kulturnem okolju. Poglavitne vrednote njegovega fotografskega izražanja so preprostost, iskrenost in ob tem nenavadno globoka izpovednost, podprta z resničnimi in v njegovem primeru tudi z bolečimi dejstvi. Peljhanova ustvarjalnost temelji na stališču, da je treba vsako temo odpreti avtorsko doživeto, na najbolj prepričljiv in razumljiv način ter z jasnimi sporočili.

Matej Peljhan zase trdi, da je kljub vsemu hudemu, kar je doživel in izkusil, v sebi ohranil izjemno pozitiven odnos do sveta in optimističen pogled na življenje. Tudi njega je v mladosti zaznamovala nesreča, ki mu je povsem spremenila življenje, vendar se nikakor ni predal obupu. Odkril in uresničil je svoje

strokovno poslanstvo, s pomočjo fotografskega medija pa začel odkrivati resnice, ki mu prinašajo določeno zadovoljstvo in ga ženejo naprej, k iskanju in pripovedovanju novih prepričljivih fotografskih zgodb. Predvsem so jasne in nedvoumne, avtor z izredno intenzivnim in nepretrganim delovanjem pogloblja svoje izrazne sposobnosti in jih dviguje na umetniško raven. Doslej je zasnoval niz uspešnih fotografskih ciklov, med katerimi ostaja še vedno najbolj dramaturško popoln Mali princ, ki je doživel tudi izvedbo v obliki televizijskega dokumentarca. S ciklom Metamorfoze se je Peljhan spustil v dvogovor z znamenitimi slikarskimi umetninami največjih evropskih mojstrov na ta način, da je njihove ikonografske motive prenesel v svet invalidnih oseb. Dokazal je, da je tudi z njimi mogoče odkriti svojevrstno lepoto in potrebne estetske prvine. V naslednjem ciklu Avto/ manual pa je z nizom lastnih podob ustvaril pretresljivo pričevanje o samem sebi in o svojem odnosu do sveta. Likovna dognanja razvija z neprizanesljivostjo lastne avtopoetike. Tudi v tem ciklu ponekod opazno stopa v nenavaden dvogovor z deli slavnih umetnikov dvajsetega stoletja (npr. K. Maljevič).

Njegov najnovejši fotografski cikel *Vojna in mir, mir in vojna* je mogoče razumeti kot logično nadaljevanje vseh dosedanjih, saj je enako človeško ganljiv in neposreden. Peljhan je kot portretist stopil v življenjske zgodbe ljudi, ki so podobno kot on sam, ostali za vselej zaznamovani s poškodbami, ki so jih povzročile nesreče z ubojnimi sredstvi iz druge svetovne vojne. Na splošno si ljudje ne znamo predstavljati, kakšne ogromne količine ostankov nevarnih orožij in ubojnih sredstev so se na naših tleh ohranile iz obdobja prve svetovne vojne, in kaj vse je še neodkritega iz druge svetovne vojne. Boli dejstvo, da so vojne med svojim grozljivim divjanjem same po sebi povzročile številne žrtve, a tudi po njihovem koncu se ni povsem končal njihov smrtonosni ples, traja tako rekoč še danes.

Peljhanovo fotografsko pričevanje o mladih, ki so doživeli to žalostno izkušnjo, je prepričljivo in globoko doživeto seveda tudi zato, ker je sam prestal podobno. Komaj desetleten fantič se je soočil s strašno travmo, ki mu je popolnoma spremenila življenje, a mu hkrati odprla nek nov pogled na življenje, ga napolnila s kljubovanjem. S trdno voljo in močjo je Peljhan premagal številne ovire,

se strokovno izobrazil, polno zaživel in se v zadnjih nekaj letih izjemno uspešno uveljavil s svojimi fotografijami. Portrete štirih izbranih oseb je napravil na sebi lasten, po svoje odkrit, neposreden in tudi angažiran način, predvsem pa brez patetike in pretiravanj. Njegovo načelo, ne šokirati, ampak ljudi ganiti, ga je vodilo tudi tokrat po zanesljivi in premišljeni poti, posejani z najbolj iskrenimi človeškimi občutji. Sedanje portretiranje je ujel pri vsakdanjih opravilih, v njihovem vsakodnevnem življenjskem ritmu, pri tem, kako so sposobni peljati svojo zgodbo naprej z vsem slabim in dobrim, ki jih obkroža. S temi fotografijami je znova dokazal, da kar ni iz srca, je daleč od resnice.

Iztok Premrov

*N*ekaj minut čez polnočjo se je na leto padca Berlinskega zidu na najdaljšo noč v letu oklevajoče prerinilo v zagotovo zelo neprijetno osvetljeno bolniško sobo in v zasneženo noč malo kričeče dete. Modrooka izmučena mati je prejela punčko in jo poimenovala Lucija. Odraščujočo med dolenskimimi griči in polji so jo bolj kot obdajajoča narava zanimala panorame njene živahne domišljije. Potovanja uma so ji bila najljubša, saj so ji dopuščala preko ovir fizičnega. Filmske upodobitve in knjižne stvaritve so ji privzgojile ljubezen do govornice in pisane besede, pa tudi starejši družinski člani, katerim se je bila primorana, če je hotela zmagati v njihovih besednih bojih, argumentirano zoperstaviti. Pela je v pevskih zborih in igrala klavir. Hotela je plesati balet, pa je bila Ljubljana predaleč. Od vseh poklicanosti, ki so jo mikale, je najbolj ljubeče premišljala o igri pred filmskimi kamerami z željo ponotranjenja in vnovične uprizoritve mnogoterega človeškega obstoja.

Nesreča pri desetih letih, ki ji je odvzela oko in ji s tem izmaknila posedovanje popolne garniture igralskega stroja, je zaznamovala potek sledečega desetletja. Po zaključeni Škofijski gimnaziji se je namesto na igralsko akademijo vpisala na Fakulteto za družbene vede. Politične, sociološke, filozofske vsebine so se sprva zdele preveč teoretične, zato je študij za nekaj časa zamenjala za študentsko delo, svobodno premišljanje o svetu in raziskovanje kulturne ponudbe prestolnice. Spoznala je veliko novih ljudi, podjetnikov, umetnikov, sanjačev in sklenila nova prijateljstva. Zaradi novih izkušenj je razvila nova zanimanja, kot so fotografske impresije, zasnove notranjih prostorov, manipulacije svetlobe in organizacije družabnih dogodkov. Leta, ki so pretekla, so ji privzgojila tudi čvrstejšo skrb za Zemljo, za njene nežive in žive prebivalce, kar so tista trdna, plodna tla, ki jih je potrebovala za nadaljevanje študija. Po prejemu naziva diplomirane kulturologinje se želi vpisati na študij režije.

Lucija Žgajnar

Luka

sem Luka Kolbl, rodil sem se na Blejski Dobravi. Kot otrok sem bil zelo poln energije in me je zanimalo vse, predvsem živalsko kraljestvo in starine. Moje raziskovanje pa me je pri dvanajstih letih pripeljalo do najdbe, ki mi je spremenila življenje. Na potapljaški čistilni akciji sem namreč našel ostanek iz druge svetovne vojne. To je bila aluminijasta ovalna škatlica, ki je takoj zbudila mojo pozornost med smetmi. Škatlico sem poskušal odpreti že na kraju najdbe, vendar brez uspeha. Zato sem jo odnesel domov. Nameraval sem jo odpreti šele naslednji dan.

Kot hiperaktivni otrok sem seveda po nekaj urah že pozabil na škatlico, ki sem jo pospravil na vrh omare. Ponovno sem jo odkril čez dobre tri leta in jo takrat odprl. Po eksploziji so me oskrbovali v različnih bolnišnicah, in sem se šele čez pol leta vrnil domov. Doma pa me je

čakala spremenjena družina in hudi spomini. Vendar sem se pretolkel skozi vse to slabo in si ustvaril mirno življenje. Zdaj sem sveže diplomirani inženir lesarstva in že pet let v resni zvezi. Moji hobiji se pa zaradi moje trme, kljub spominom, niso spremenili. Še vedno imam rad živali, od nekdaj sem imel vse od kač, pajkov kuščarjev, pa do vseh drugih, kot so ptiči in ribe. Še vedno sem tudi ljubitelj starin. Obnavljam dva starinska motorja, po nesreči pa sem postal vnet zbiratelj vojaških starin iz obdobja prve vojne, Zbiram predvsem sablje in bajonete, vendar se zbirka širi še na uniforme in osebno opremo. (seveda z izjemo kakšnega naboja v njej ni eksplozivnih teles.). Vrnitev v stare tire mi je po mojem izjemno pomagala premagati strah in slabe spomine ter mi omogočila zaživeti spet normalno življenje.

Luka Kolbl

M a š e j

Sem Matej Žgajnar. Prihajam iz Trebelnega. Star sem 26 let. Po izobrazbi sem ekonomski tehnik. Doma imamo manjšo kmetijo, na kateri imamo tudi nekaj živali. V prostem času se družim s prijatelji in pomagam doma. Zelo rad pa pomagam tudi drugim ljudem. Sem vedno nasmejan, včasih pa tudi zelo zgovoren. Imam mlajšega brata Boruta, ki trenutno študira v Ljubljani. Moja starša, oče Marko in mami Marinka, hodita še v službo. Julija leta 2000 je nepričakovano udarila huda nesreča. Pripetila se je med našo otroško igro. En mesec sem preživel v bolnišnici. Svet se mi je postavil na glavo. Toda sčasoma sem uvidel,

da ne smem misliti na to, ker bi bilo potem še slabše.

Tako sem danes vesela in pozitivna osebnost. Zelo rad potujem in grem na izlete. Udeležujem se tudi izletov, ki jih organizira Društvo civilnih invalidov Novo mesto. Obiskal sem že kar nekaj tujih držav: Švico, Italijo, Hrvaško, Avstrijo, Francijo. Na teh izletih zelo uživam, zato lahko rečem, da sem pustolovski tip človeka.

Matej Žgajnar

Toni

Zivim v okolici Senovega. Pred devetimi leti sem zgubil desno roko, ko mi je v roki počilo eksplozivno sredstvo.

V Krškem sem obiskoval srednjo poklicno šolo ter se izučil za strugarja in orodjarja.

Zdaj sem doma in se največ ukvarjam s kmetijstvom. Sem spada tudi jezdenje konjev in njihova vprega. Rad hodim tudi na konjeniške dirke, obiskujem razstave konjev in razna tekmovanja. Pred kratkim sem bil na preverjanju delovne sposobnosti s konjem in sem osvojil prvo mesto. Delam tudi z različnimi kmetijskimi stroji in, če je treba, tudi kaj okopljem na roke. Pozimi, ko je zunaj sneg in so kmečka dela končana, pa v delavnici kaj zavarim in kaj pobrusim. Rad se ukvarjam z »malarijo« in pobelim kakšno sobo. Kadar pa imam več časa, vzamem v roko svinčnik in barvice. Na list papirja, na kakšen košček lesa ali na kaj drugega, narišem konje in druge živali. Med prostim časom sem tudi rad za računalnikom in si ogledujem razne spletne strani. Vozim tudi avto in motorno kolo. Tega sem predelal tako, da ima ročico za plin in sklopko na levi strani. Lahko se odpeljem na razne zabave in prireditve. Izredno rad se družim s prijatelji in z gasilci. Lani sem se vpisal med gasilce

in hodim z njimi na razne gasilske povorke. Rad sem med ljudmi in v dobri družbi, saj me imajo radi, posebej še, ko povem kakšen vic in, ko sem dobre volje. Razveselim sem tudi ob kolinah, ko si naredim kakšno salamo ali pa klobaso. Najbolj pa uživam takrat, ko poprimem svojo frajtonarico, jo obrnem naokoli in nanjo zaigram.

Toni Perc

O AVTORJU RAZSTAVE

Matej Peljhan se je rodil leta 1967 in je preživel otroštvo v vasi Col nad Vipavsko dolino. Pri starosti deset let je pri igri doživel hudo nesrečo z eksplozivnim sredstvom, ostankom iz II. svetovne vojne. Utrpel je številne poškodbe, med drugim je izgubil desno roko in eno oko. Ob zdravljenju in rehabilitaciji je zaključil osnovno šolo v domačem kraju in nato srednjo naravoslovno-matematično šolo Jurija Vege v Idriji. Odloči se je za študij psihologije na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, ki ga je končal leta 1992. Po diplomi in prvi zaposlitvi je naredil še specializacijo iz klinične psihologije, področja, ki ga pri delu z otroki s posebnimi potrebami, opravlja še danes. Stanuje v Ljubljani, je poročen in oče treh otrok.

V življenju ga poleg poklica zanimajo različne aktivnosti, od športa do umetnosti. Med drugim se je ukvarjal s triatlonom in tudi dvakrat opravil z najtežjo enodnevno športno preizkušnjo na svetu – “Ironman” triatlonom, v okviru katerega je potrebno preplavati 3,8km, prekolesariti 180km in preteči klasični maraton v dolžini 42,2km.

S fotografijo se resno ukvarja šele od leta 2009, vendar je videti, kot da so ga bogate življenjske izkušnje, širina (samo) izobraževanja in prirojeni talent za likovno izražanje kalili in pripravljali na vstop na fotografsko sceno že dolgo pred tem. Morda je njegov napredek ravno zaradi tega skokovit - kljub relativno kratkemu času, od kar je v roke prijel svoj prvi zrcalno refleksni fotoaparati, je na mednarodnih fotografskih razstavah prejel že preko 100 nagrad, med katerimi je tudi 15 najvišjih zlatih medalj. Leta 2011 je kot soavtor izdal knjigo *Zagovor podob*, leta 2012 pa še samostojno fotografsko monografijo z naslovom *Fotografije/ Photographies*. Muzej in galerije mesta Ljubljane so v svojo fotografsko zbirko uvrstili dve njegovi deli. Leta 2013 je s fotografsko serijo *Mali princ* doživel izjemen odziv svetovne javnosti. O njej so poročali svetovni mediji, število internetnih ogledov je seglo v milijone, na več spletnih portalih pa so fotografsko serijo umestili celo v izbor najbolj ganljivih fotografij v zgodovini. Leta 2014 je kot scenarist in režiser zgodbo o fantu z mišično distrofijo predstavil v istoimenskem kratkem filmu, za katerega

je na Festivalu slovenskega filma, leta 2015 prejel nagrado *Vesna* za posebne dosežke.

Matej Peljhan je vključen v fotografsko društvo SVIT iz Celja, v Fotografski zvezi Slovenije je aktiven kot član upravnega odbora, kot strokovni žirant pa je pogosto vabljen tudi na različne fotografske natečaje in razstave.

Prizadeva si, da bi fotografijo približal osebam s posebnimi potrebami, zato je pobudnik in soustanovitelj *Zavoda za fotografsko terapijo*, ki na tem področju izvaja delavnice, izobraževanja in objavlja strokovne članke. Je urednik knjige *Fototerapije – od konceptov do praks*, ki je izšla tudi v angleškem jeziku.

SAMOSTOJNE RAZSTAVE MATEJA PELJHANA:

2011:

SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ, LJUBLJANA, SLOVENIJA

CIRIUS KAMNIK, KAMNIK, SLOVENIJA

2012:

KULTURNI DOM, COL, SLOVENIJA

2013:

GLEDALIŠČE TONETA ČUFARJA, JESENICE, SLOVENIJA

MESTNA KNJIŽNICA KRANJ, KRANJ, SLOVENIJA

MINISTRSTVO ZA OBRAMBO, LJUBLJANA, SLOVENIJA

KULTURNI DOM GORICA, GORICA, ITALIJA

CIRIUS KAMNIK, KAMNIK, SLOVENIJA

2014:

UNIVERZITETNA KNJIŽNICA MARIBOR, MARIBOR, SLOVENIJA

GALERIJA STOLP, MARIBOR, SLOVENIJA

MUSEO CIVICO DI CULTURA CONTEMPORANEA PALAZZO PENNA, PERUGIA, ITALIJA

2015:

GALERIJA LEK, LJUBLJANA, SLOVENIJA

FOTOGRAFSKA RAZSTAVA
VOJNA IN MIR, MIR IN VOJNA

ZALOŽILA: ZVEZA DUŠTEV CIVILNIH INVALIDOV VOJN SLOVENIJE

OBLIKOVANJE IN PRIPRAVA ZA TISK: ZAVOD LUPA DESIGN

TISK: ITAGRAF D.O.O.

LJUBLJANA, FEBRUAR 2016